

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

КАРЧЕВА ІРИНА ЯКІВНА

УДК 336.71: 330.341.1- 027.236

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі менеджменту банківської діяльності ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Примостка Людмила Олександрівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри менеджменту банківської діяльності

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Корнєєв Володимир Вікторович,
Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економічного розвитку і торгівлі України,
завідувач відділу фінансово-бюджетної політики

кандидат економічних наук, доцент
Сидоренко Віктор Анатолійович,
Київський національний торговельно-економічний університет,
доцент кафедри банківської справи

Захист дисертації відбудеться «17» березня 2016 року о 12-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «12» лютого 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, професор

Поддєрьогін А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах інформаційної економіки інновації стають рушійною силою розвитку суспільства. Активна технологічна модернізація за рахунок впровадження інновацій відбувається і в банках. Особливу роль відіграють інновації, які стосуються дистанційного банківського обслуговування, управління ризиками, удосконалення інформаційно-комп'ютерних технологій. Однак, у більшості українських банків процес управління інноваційною діяльністю зорієнтований на вирішення поточних завдань, а якість управління не відповідає міжнародному рівню та загальнонаціональним потребам розвитку банківської системи – підвищення ефективності, конкурентоспроможності, забезпечення стабільної діяльності банків та посилення їх впливу на інноваційні процеси в економіці. За цих умов важливого значення набувають дослідження теоретичних і практичних питань економічної ефективності інноваційної діяльності банків, спрямованих на підвищення дохідності за прийняттого ризику, а також формування стратегій інноваційного розвитку банків.

Теоретичні засади економічної ефективності, напрямів інноваційної діяльності банків, сутності, видів та класифікації банківських інновацій, організації інноваційних процесів досліджуються у працях таких вчених-економістів: П. Друкера, Б. Кінга, Л. Лямина, Дж. Сінкі, К. Скіннера, Й. Шумпетера, О. Авакуменко, Т. Васильєвої, Н. Галайка, І. Д'яконової, С. Єгоричевої, В. Корнеєва, Г. Крамаренко, М. Крупки, Л. Кузнєцової, С. Науменкової, І. Павленко, Н. Пантелєєвої, К. Салиги, Б. Самородова, В. Сидоренка, Т. Смовженко, Т. Шалиги, О. Яременка, В. Шевчука та інших.

Науковці і практики постійно приділяють увагу питанням ефективності інноваційної діяльності, однак багато аспектів цієї проблеми залишається недостатньо дослідженими. Зокрема, потребують поглибленої розробки теоретичні і практичні питання оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності банків з врахуванням ризиків, оскільки існуючі методики оцінки ефективності в основному стосуються окремих інноваційних проектів на рівні банку. Комплексного підходу потребують питання організації інноваційної діяльності банків у контексті підвищення ефективності, конкурентоспроможності, розвитку банків на інноваційних засадах з урахуванням ризик-орієнтованого та клієнтоорієнтованого підходів. Актуальність вирішення зазначених проблем та їх практична значимість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, визначили його мету та основні завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах плану наукових досліджень кафедри менеджменту банківської діяльності Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темами: «Удосконалення механізмів регулювання та управління банківською діяльністю в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0107U001333), де автором обґрунтована роль банківських інновацій у підвищенні конкурентоспроможності банків та «Удосконалення механізмів регулювання та управління діяльністю кредитних установ в умовах циклічного розвитку

економіки» (державний реєстраційний номер 0112U002957), де автором визначені перспективні напрями інноваційного розвитку банків.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних і методичних засад оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності банків та розробка науково-практичних рекомендацій щодо її підвищення з урахуванням ризик-орієнтованого та клієнтоорієнтованого підходів.

Відповідно до поставленої мети визначено та вирішено такі основні завдання:

- поглибити дослідження сутності банківських інновацій та організації інноваційної діяльності банків;
- узагальнити теоретичні засади економічної ефективності інноваційної діяльності банків;
- визначити науково-методичні підходи щодо комплексної оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності з використанням модульної системи збалансованих показників;
- оцінити економічну ефективність інноваційної діяльності банків з використанням BSM-моделі;
- визначити етапи впровадження інноваційних систем дистанційного банкінгу та здійснити оцінку ефективності з урахуванням особливостей кожного з етапів;
- удосконалити науково-методичні підходи щодо використання ризик-орієнтованого підходу для оцінки ефективності інноваційної діяльності банків;
- провести комплексний аналіз ефективності інноваційної діяльності банків України з використанням економіко-математичних методів;
- визначити основні напрями інноваційного розвитку банків.

Об'єктом дослідження є інноваційна діяльність банків в умовах інформаційної економіки.

Предметом дослідження є грошові відносини, які виникають в процесі інноваційної діяльності банків.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень, а саме: діалектичний – при розкритті сутності банківських інновацій, економічної ефективності інноваційної діяльності банків; системний – при дослідженні системної організації ефективної інноваційної діяльності банків, визначенні принципів, механізмів, моделей та інструментів комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності банків; аналітичний – у процесі дослідження закономірностей та тенденцій інноваційного розвитку банків; кореляційно-регресійного аналізу – при встановленні взаємозв'язку між показниками та побудові регресійної моделі для оцінки результативності інноваційної діяльності банків; порівняльного аналізу – при оцінці розвитку інноваційних систем електронного банкінгу за допомогою експертних оцінок та фінансового аналізу; коефіцієнтного аналізу – при оцінці ефективності інноваційних проектів; статистичних методів – при визначенні інтегрального показника економічної ефективності інноваційної діяльності банків.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність банків в Україні, фінансова звітність банків, офіційні публікації Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Базельського комітету. Використано дані статистичних щорічників, інформаційно-аналітичних бюлетенів, наукову, методичну та довідкову літературу, монографічні видання та статті вітчизняних і зарубіжних учених, офіційні ресурси Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних і методичних засад оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності банків та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо її підвищення з урахуванням ризик-орієнтованого та клієнтоорієнтованого підходів. Основні положення, що становлять наукову новизну дисертаційної роботи:

вперше:

– запропоновано підхід до комплексного оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності банків на основі побудованої модульної системи збалансованих показників ефективності (BSM-модель), яка складається з п'яти модулів. Розроблена BSM-модель базується на ризик-орієнтованому та клієнтоорієнтованому підходах і передбачає визначення узагальнюючих показників ефективності за окремими модулями та в цілому по системі збалансованих показників. Це дає можливість оцінювати ефективність інноваційної діяльності банків з врахуванням її впливу на фінансовий стан, конкурентоспроможність та розвиток банків;

удосконалено:

– трактування поняття «системна організація інноваційної діяльності банків» як цілеспрямованого комплексного процесу, організованого відповідно до стратегії інноваційного розвитку банків, що включає дві складові – управління інноваційними проектами та організацію інноваційної діяльності банку. На відміну від існуючих трактувань, запропоноване визначення акцентує увагу на створенні цілісної гнучкої системи, в якій окремі напрями інноваційної діяльності інтегруються у загальні стратегічні плани, а політика розвитку безпосередньо пов'язана з постійною розробкою, впровадженням та реалізацією на банківському ринку перспективних інноваційних продуктів/послуг/технологій;

– методичні засади оцінювання ефективності систем дистанційного банкінгу з використанням функціонально-результативного підходу, який передбачає оцінку ефективності в два етапи: I етап – визначається рівень розвитку функціоналу за вибраними критеріями (функціональний); II етап – аналізуються результативні показники діяльності банку, досягнуті завдяки впровадженню інновацій (результативний);

– ризик-орієнтований підхід до оцінки ефективності інноваційної діяльності банків, зміст якого, на відміну від існуючих, полягає у визначенні ефективності з трьох позицій «прибуток-ліквідність-ризик». Обґрунтовано, що основним ризиком при впровадженні банківських інновацій є операційний;

набули подальшого розвитку:

– систематизація основних напрямів інноваційного розвитку банків, а саме: впровадження концепції *everyday bank*, що базується на багатоканальному

обслуговуванні клієнтів в режимі 24/7/365, активному розвитку цифрових технологій, дистанційного банкінгу, самообслуговування та автоматизації банківських процесів; впровадженні адаптивної архітектури каналів взаємодії з клієнтами, базуючись на поведінкових моделях, активній роботі в соціальних мережах, модернізації відділень/філій в екосистеми для роботи з клієнтами;

– інтегрований підхід до оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності банків, що передбачає виокремлення економічного, соціального та стратегічного ефектів. За допомогою регресійного аналізу обґрунтовано, що впровадження інновацій і збільшення інноваційних банківських послуг сприяє не тільки збільшенню непроцентних доходів банку завдяки зростанню грошових потоків, але й зниженню трансакційних витрат;

– виокремлення чотирьох стадій переходу від традиційного до дистанційного банкінгу з урахуванням чинників і умов функціонування, кожній стадії відповідає свій рівень ефективності та показники, що його характеризують.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх застосування дозволяє системно підійти до оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності банків, що сприятиме підвищенню їх ефективності та конкурентоспроможності на ринку банківських послуг.

Рекомендації щодо управління ризиками технологій електронного банкінгу, які передбачають створення єдиної інтегрованої системи управління та контролю за ризиками, що базуються на принципах Базельського комітету, використовуються Національним банком України в процесі нагляду за банками України (довідка № 47-110/35241 від 04.07.2014).

Розроблені методичні підходи щодо комплексної оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності банку з використанням методу трансакційних витрат, єдиного інтегрального показника та економіко-математичних методів для оцінки прямого та непрямого ефекту від впровадження інновацій використовуються ПАТ АБ «Укргазбанк» при оцінці економічної ефективності інноваційної діяльності банку (довідка № 500/7613/2014 від 20.10.2014 р.).

Асоціацією українських банків рекомендовано впроваджувати у вітчизняних банківських установах методичні підходи щодо комплексної оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності банків, що базуються на ризик-орієнтованому та клієнтоорієнтованому підходах (довідка № 01.1 – 10/0240 від 17.12.2014 р.).

Теоретичні положення та результати наукового дослідження використані в навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» при викладанні наук (дисциплін) «Маркетинг у кредитних установах», «Фінансовий менеджмент у банку» та «Інформаційне забезпечення фінансових установ» (довідка від 01.10.2015 р.).

Окремі теоретичні положення та висновки використовуються в навчальному процесі Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ) при викладанні дисциплін «Фінансовий менеджмент у банку» та «Грошово-кредитні системи зарубіжних країн» (довідка № 09-008/3531 від 19.12.2014 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації оприлюднені та здобули схвальні відгуки на 12 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: УІІ Міжнародна науково-практична

конференція "Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи» (м. Київ, 2010 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика» (м. Суми, 2011 р.); XII, XIII Міжнародні науково-практичні конференції аспірантів та студентів «Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем» (м. Львів, 2012-2013 рр.); II, III, IV, V науково-практичні конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України» (м. Київ, 2012 – 2015 рр.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Методи і моделі фінансового забезпечення сталого економічного розвитку» (м. Севастополь, 2012); Всеукраїнська науково-практична конференція «Фінансовий механізм та обліково-аналітичне забезпечення сталого економічного розвитку» (м. Севастополь, 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Фінансування інноваційного розвитку України: стан, проблеми та перспективи» (м. Київ, 2013); Міжнародна науково-практична конференція «Фінансово-економічна стратегія розвитку в умовах євроінтеграційних процесів» (м. Чернігів, 2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Всі наукові результати, викладені в дисертації, отримано автором особисто. Із наукових робіт, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано тільки ті ідеї та положення, що є результатом особистих напрацювань. Особистий внесок у роботах, опублікованих у співавторстві, наведено окремо в списку публікацій.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 23 наукові праці загальним обсягом 7,9 д.а., з них 2 – у колективних монографіях, 3 – у наукових фахових виданнях України, 3 – у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані у міжнародних наукометричних базах, 15 – в інших виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг роботи – 210 сторінок. Дисертація містить 44 таблиці на 40 сторінках, 12 рисунків на 12 сторінках, 17 додатків на 27 сторінках. Список використаних джерел складає 256 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, зв'язок роботи з науковими програмами, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження.

У розділі 1 “**Теоретичні засади економічної ефективності інноваційної діяльності банків**” розкрито сутність банківських інновацій та інноваційної діяльності банків, обґрунтовано необхідність системного підходу до організації інноваційної діяльності банків, визначено концептуальні підходи до оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності банків.

Вивчення поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців на трактування поняття «банківська інновація» показало, що на цей час не склалося єдиного підходу до визначення його сутності та змісту з врахуванням потенціалу інформаційної економіки, що базується на знаннях та інформаційно-комунікаційних технологіях. За результатами узагальнення існуючих трактувань

запропоновано визначення банківської інновації як результату інноваційної діяльності банку, який отримав втілення у вигляді якісно нового або удосконаленого продукту чи послуги, реалізованих на ринку, або удосконаленого технологічного процесу, що використовується в банківській діяльності, в результаті чого покращується задоволення потреб клієнтів, зростає конкурентоспроможність та ефективність банківської діяльності, відбувається стабільний розвиток банку на інноваційних засадах. У роботі акцентовано, що банківські інновації слід відрізняти від псевдоінновацій, під якими розуміють модифікацію або незначні зміни характеристик існуючих продуктів/послуг/технологій, що не призводять до реальних змін їх якості.

За результатами систематизації та упорядкування існуючих підходів до групування банківських інновацій розроблено удосконалену класифікацію сучасних банківських інновацій в умовах активної технологічної модернізації банків за такими класифікаційними ознаками: продуктові інновації; трансформація каналів продажу продуктів, технологічні інновації, інституційні зміни, управління ризиками, регулювання та управління, ринкові інновації.

Узагальнення існуючих трактувань економічної ефективності показало, що це поняття розглядається науковцями в різних аспектах: здатність досягати поставлених цілей; оптимальне співвідношення витрачених ресурсів і отриманих результатів (результативно-витратний підхід); результативність виконання функцій; індикатор загального стану банку. В контексті інноваційної діяльності здебільшого досліджується ефективність окремого виду інновацій, інноваційного проекту, а не в цілому результативності інноваційної діяльності банків.

Обґрунтовано, що економічна ефективність інноваційної діяльності банків – це якісна та кількісна системна характеристика результативності інноваційної діяльності та здатності банку до впровадження інновацій, що передбачає отримання економічного, соціального, стратегічного ефектів та сприяє підвищенню рентабельності, конкурентоспроможності та стабільному розвитку банку на інноваційних засадах. Дослідження економічної ефективності інноваційної діяльності банку як системної характеристики, дозволило виокремити її складові залежно від виду інновацій та напрямів інноваційної діяльності банків (рис. 1).

У сучасному банку ефективність інноваційної діяльності залежить від її системної організації та структурного упорядкування, спрямованого на покращення результативних показників діяльності банків. Під системною організацією інноваційної діяльності банків запропоновано розуміти цілеспрямований комплексний процес, організований відповідно до стратегії інноваційного розвитку банків, що включає дві складові – управління інноваційними проектами та організацію інноваційної діяльності банку. Системна організація інноваційної діяльності банків передбачає розгляд інноваційної діяльності як екосистеми, елементами якої є: розроблення та реалізація стратегії інноваційного розвитку банку, що базується на використанні сучасних інноваційних моделей банківського бізнесу – «Розумний багатоканальний банк», «Соціально орієнтований банк», «Фінансова/нефінансова цифрова екосистема»; забезпечення різних напрямів інноваційної діяльності; визначення обсягу ресурсів та джерел їх поповнення для реалізації безперервного циклу інноваційної діяльності; впровадження адаптивної

організаційної структури для забезпечення ефективного управління інноваційною діяльністю банку, що передбачає розмежування функцій адміністративного управління та управління проектами з дотриманням принципів розподілення рівнів і сфер відповідальності та можливості активної взаємодії з клієнтами та внутрішніми підрозділами банку; постійний моніторинг і контроль ефективності створення, впровадження та комерціалізації банківських інновацій (продуктів/послуг/ технологій) та інноваційної діяльності в цілому.

Види інновацій та інноваційної діяльності	Складові економічної ефективності інноваційної діяльності
Продуктові	збільшення доходів від збільшення попиту на більш якісні нові продукти завдяки завоюванню нових ринків, розширенню категорій споживачів
Трансформація каналів продажу продуктів	зростання клієнтської бази, підвищення довіри до бренду банку, оптимізація філійної мережі, скорочення витрат банку (матеріальних, трудових, інформаційних та ін.)
Технологічні	підвищення продуктивності праці, зниження витрат на одиницю ресурсів (трудова, матеріальна, інформаційна тощо) та активів банку
Інституційні зміни	підвищення здатності до впровадження інновацій – нових продуктів/послуг, бізнес-процесів, придбання та створення нових знань
Управління ризиками	отримання економічного, соціального і стратегічного ефектів з врахуванням успішності розв'язання проблеми «прибуток-ліквідність-ризик», покращення в цілому діяльності банку
Регулювання та управління	зростання можливостей нагромадження капіталу для подальшого його реінвестування в інноваційну діяльність, здатність до впровадження нових інновацій завдяки досягненню узгодженості інтересів всіх зацікавлених сторін в інноваційному розвитку банку та поставлених цілей
Ринкові	зростання рівня задоволення потреб клієнтів інноваційними послугами, підвищення конкурентоспроможності, досягнення конкурентної переваги, розширення масштабів бізнесу та покращення ринкової позиції банку

Рис. 1. Системна характеристика економічної ефективності інноваційної діяльності банків

Джерело: розроблено автором

За результатами дослідження обґрунтовано, що для отримання об'єктивної оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності банків мають комплексно використовуватися різні підходи і методи оцінювання із врахуванням особливостей банківської діяльності та інноваційної складової. Методичні підходи до комплексної оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності банків мають ґрунтуватися на принципах системного аналізу, використанні

клієнтоорієнтованого та ризик-орієнтованого підходів, врахуванні прямих і непрямих ефектів.

У розділі 2 **“Комплексна оцінка економічної ефективності інноваційної діяльності банків”** розглянуто методи та показники оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності банків, проведено аналіз економічної ефективності інноваційної діяльності банків з використанням модульної системи збалансованих показників (Balanced Scorecard, BSC-модель) та проаналізована ефективність функціонування та розвитку дистанційного банкінгу.

В умовах економічної, фінансової та політичної нестабільності, зниження реального ВВП (за 2015 рік – на 10,5%), дефіциту державного бюджету, скорочення міжнародних резервів, високого рівня інфляції (за 2015 рік – 43,3%) та низьких суверенних рейтингів держави банкам складно забезпечити фінансову стабільність та проводити ефективну інноваційну діяльність. За таких умов важливого значення набуває пошук внутрішніх джерел розвитку банків та необхідність зміни банками стратегії їх розвитку, яка б передбачала зростання доходів і підвищення ефективності діяльності шляхом збільшення надання інноваційних послуг і скорочення високовитратних традиційних послуг.

За результатами аналізу структури доходів і витрат банківської системи України встановлено, що банки мають високу концентрацію окремих видів послуг, зокрема переважають кредитні і депозитні послуги, що робить їх надмірно чутливими до ризику ліквідності, кредитного, валютного ризиків. Структура доходів і витрат банків України є занадто залежною від процентних ставок та процентного ризику. Станом на 01.10.2015 процентні доходи банків України становили 72,5%, а комісійні доходи – лише 13,9%, тоді як для зарубіжних банків частка комісійних доходів в сукупних доходах досягає 25-30%.

Враховуючи складність інноваційної діяльності, ризику та суперечливість процесів, що відбуваються при розробленні та впровадженні інновацій, традиційні підходи до оцінки економічної ефективності не завжди дозволяють отримати її об'єктивну оцінку. Розроблені в дисертації науково-методичні підходи базуються на ризик-орієнтованому та клієнтоорієнтованому підходах і засновані на використанні модульної системи збалансованих показників ефективності, яка дозволяє отримати комплексну оцінку ефективності інноваційної діяльності банків. Модульна BSC-модель ефективності інноваційної діяльності банків представляє собою збалансований комплекс результативних і факторних показників і базується на таких критеріях відбору показників BSC: зв'язок зі стратегією, можливість кількісного виміру, доступність, доходність, збалансованість, релевантність, можливість визначення узагальнюючого показника. Модульна система збалансованих показників (або BSC-модель) включає 5 таких модулів: розвиток банку (Р); операційна ефективність діяльності банку (О); стабільність та мінімізація ризиків (С); конкурентоспроможність (К); інноваційна ефективність (І). Інтегральний показник ефективності інноваційної діяльності банків визначається як середня геометрична з часткових узагальнюючих показників, розрахованих для кожного модуля.

Відмінність запропонованої модульної BSC-моделі від існуючих полягає в її комплексності та інтегрованості, використанні клієнтоорієнтованого підходу як стратегії, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності та ефективності роботи банку завдяки більш повному задоволенню потреб клієнтів якісними, інноваційними продуктами і послугами. Це дозволяє банкам утримувати клієнтів і залучати нових, нарощувати клієнтську базу та покращувати свої ринкові позиції. За розробленою методикою BSC-моделі проведено комплексне оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності двох найбільших банків України – «ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» (далі – Приватбанк) та ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» (далі – банк «Аваль») за період з 01.01.2005 р. до 01.01.2015 р. Отримані результати показали, що значення інтегрального показника ефективності інноваційної діяльності банків складає більше «1» (для Приватбанку – 2,37; банку «Аваль» – 1,25), що дозволяє вважати їх інноваційну діяльність ефективною (табл. 1). Розрахунки за модулем 5 «Інноваційна ефективність» не здійснювалися через відсутність необхідної інформації у відкритому доступі.

Таблиця 1

**Комплексна оцінка економічної ефективності інноваційної діяльності
Приватбанку та банку «Аваль» за 2005-2014 роки**

№	Модулі BSC-моделі	Узагальнюючий показник ефективності за окремими модулями, рази	
		Приватбанк	Банк «Аваль»
1	Розвиток і зростання банків	14,1	4,0
2	Операційна ефективність	1,433	1,374
3	Стабільність та мінімізація ризиків	0,971	0,885
4	Конкурентоспроможність	1,619	0,497
	<i>Інтегральний показник ефективності</i>	2,37	1,25

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності банків

Обрана Приватбанком стратегія розвитку, яка базується на активному впровадженні інновацій, забезпечила високі темпи зростання обсягів діяльності (активи Приватбанку зросли в 13,9 разів, банку «Аваль» – в 3,8, банківської системи України – в 9,8 разів) та лідируючі позиції на ринку банківських послуг, а також підтримувати на достатньому рівні операційну ефективність.

Стратегія банку «Аваль» спрямована на економію витрат, і в сукупності з недостатньою активністю на ринку інновацій це призвело до зменшення частки банку на ринку банківських послуг. Узагальнюючий показник ринкової позиції, розрахований за трьома показниками (депозити, активи, капітал) за період з 01.01.2005р. до 01.01.2015 р. для Приватбанку збільшився з 10,42 до 16,87%, а для банку «Аваль» знизився з 8,3 до 4,13%. Частка ринку за депозитами юридичних і фізичних осіб для Приватбанку зросла з 12,5 до 20,85%, а для банку «Аваль» знизилася з 9,27 до 4,25%. Банк «Аваль» за обсягом активів перемістився з другої позиції по банківській системі на 01.01.2005 р. на восьму позицію на 01.01.2015 р.

Однак, такого результату було досягнуто в основному за рахунок екстенсивних факторів – високих темпів зростання обсягів діяльності, що негативно позначилося на стабільності та ризиках і не дозволило банкам забезпечити

ефективність за модулем «Стабільність та мінімізація ризиків». Узагальнюючий показник ефективності за цим модулем для банків та банківської системи становить менше «1» (для Приватбанку – 0,971; банку «Аваль» – 0,885; банківської системи України – 0,753), що означає неефективну діяльність через зниження ліквідності та зростання ризиків за активними операціями (табл. 2). Частка високоліквідних активів «Приватбанку» станом на 01.01.2015 р. порівняно з 01.01.2005 р. зменшилася на 14,7%, банку «Аваль» - на 21,9%, банківської системи – на 41,8%.

Таблиця 2

Узагальнюючий показник ефективності за модулем "Стабільність та мінімізація ризиків" за 2005-2014 рр.

Банки	Темп зростання/зменшення, <i>рази</i>			Узагальнюючий показник за модулем "Стабільність та мінімізація ризиків"
	Рівня капіталізації	Частки високоліквідних активів	Безризикових активів	
Приватбанк	1,113	0,853	0,965	0,971
Банк «Аваль»	1,194	0,781	0,743	0,885
Банківська система України	0,820	0,582	0,893	0,753

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності банків

Натомість банкам вдалося забезпечити операційну ефективність, в основному через зниження трансакційних витрат. Узагальнюючий показник ефективності за модулем «Операційна ефективність» для Приватбанку склав 1,433; банку «Аваль» – 1,374; банківської системи – 1,184 (табл. 3).

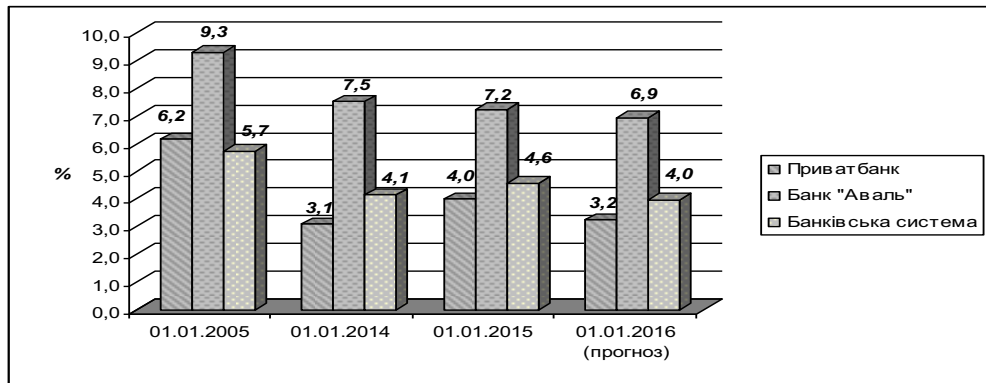
Таблиця 3

Узагальнюючий показник ефективності за модулем "Операційна ефективність" за 2005-2014 рр.

Банки	Темп зростання/зменшення, <i>рази</i>			Узагальнюючий показник за модулем «Операційна ефективність»
	Трансакційних витрат	Чистої процентної маржі	Валового чистого доходу	
Приватбанк	1,544	1,143	1,666	1,433
Банк «Аваль»	1,285	2,244	0,900	1,374
Банківська система України	1,252	0,849	1,563	1,184

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності банків

Важливим інструментом визначення ефективності є оцінка рівня трансакційних витрат. Більш ефективними вважаються ті банки, які впроваджують інновації і мають нижчий рівень трансакційних витрат. Приватбанк завдяки впровадженню інноваційних систем має значно нижчий рівень трансакційних витрат (4,0% до активів) порівняно з банком «Аваль» (7,2%) та банківською системою (4,6%) (рис. 2).

Рис. 2. Рівень трансакційних витрат по банкам та банківській системі в 2005, 2014, 2015, 2016 рр. на початок року, в % до активів

Джерело: розроблено автором за даними фінансової звітності банків

* Прогнозні показники станом на 01.01.2016

Визначальним напрямом розвитку банків в умовах активної технологічної модернізації є використання інноваційних систем дистанційного банківського обслуговування (ДБО) як важливої форми обслуговування клієнтів, яка дозволяє розширити та покращити якість клієнтської бази, результативні показники діяльності, зміцнити конкурентні позиції, підвищити доступність банківських послуг у віддалених регіонах, а також позитивно впливає на імідж банку, його позиціонування як високотехнологічного фінансового інституту.

Аналіз еволюції, впровадження та розвитку інноваційних систем ДБО в українських та іноземних банках дозволив виокремити чотири стадії переходу банків від традиційного до дистанційного обслуговування, кожній стадії відповідає свій рівень ефективності та показники, що його характеризують. Для I стадії доля трансакцій через віддалені канали складає менше 10%, а показники прибутковості нижчі через значні витрати на впровадження ДБО. Для II стадії характерним є активне освоєння електронних каналів, доля трансакцій через віддалені канали складає до 30%. Однак, показники ефективності залишаються нижчими, ніж до початку впровадження ДБО, водночас простежуються високі темпи зростання обсягів діяльності внаслідок збільшення кількості клієнтів банку та залишків коштів на їх рахунках. На III стадії впроваджується багатоканальне обслуговування, зростає доля трансакцій через віддалені канали до 50-60%, простежується підвищення рентабельності діяльності банків. Для IV стадії характерним є домінування ДБО, високотехнологічне обслуговування клієнтів з переведенням до 100% трансакцій в режим дистанційного обслуговування. Показники ефективності банків, які використовують ДБО, вищі внаслідок додаткового джерела доходів від послуг дистанційного обслуговування.

Встановлено, що більшість банків України, які впроваджують ДБО, перебувають на I та II стадії, а окремі банки-лідери (Приватбанк, ПУМБ) в процесі переходу до III стадії розвитку ДБО. Основними чинниками, що негативно впливають на розвиток та ефективність ДБО в українських банках, є низький інноваційний потенціал багатьох банків, дефіцит власних фінансових та кадрових ресурсів для впровадження інновацій, ризикованість і незахищеність операцій із вкладення коштів в інноваційні проекти, недосконалість законодавства тощо.

Водночас Україна має великий потенціал зростання послуг ДБО, про що свідчить значна кількість користувачів мережі Інтернет.

Узагальнення існуючих підходів до оцінки ефективності впровадження ДБО показало, що вони, як правило, базуються на фінансових показниках і не враховують рівень розвитку функціоналів ДБО. Тому для оцінки ефективності впровадження інноваційних систем ДБО запропоновано використовувати функціонально-результативний підхід, який передбачає оцінку ефективності в два етапи: I етап – оцінюється рівень розвитку функціоналу ДБО за вибраними критеріями (функціональний); II етап – проводиться комплексний аналіз результативних показників діяльності банків, рівня розвитку, конкурентоспроможності та надійності банків, яких вони змогли досягнути завдяки впровадженню інноваційних систем ДБО (результативний).

Проведена в роботі оцінка економічної ефективності впровадження інноваційних систем ДБО за запропонованою методикою дозволила встановити, що банки України з найвищим рейтингом за рівнем розвитку електронних сервісів і онлайн-банкінгу суттєво наростили активи і клієнтську базу, мають кращі показники ефективності – нижчий рівень трансакційних витрат і вищу рентабельність активів, що свідчить про позитивний вплив розвитку дистанційного банківського обслуговування на ефективність діяльності цих банків.

У розділі 3 **«Напрями підвищення ефективності інноваційної діяльності банків»** запропоновано використання ризик-орієнтованого та інтегрованого підходу до оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності банків, визначені основні напрями інноваційного розвитку банків відповідно до сучасної концепції Банк 3.0, що означає побудову високотехнологічного, конкурентоздатного та клієнтоорієнтованого банку.

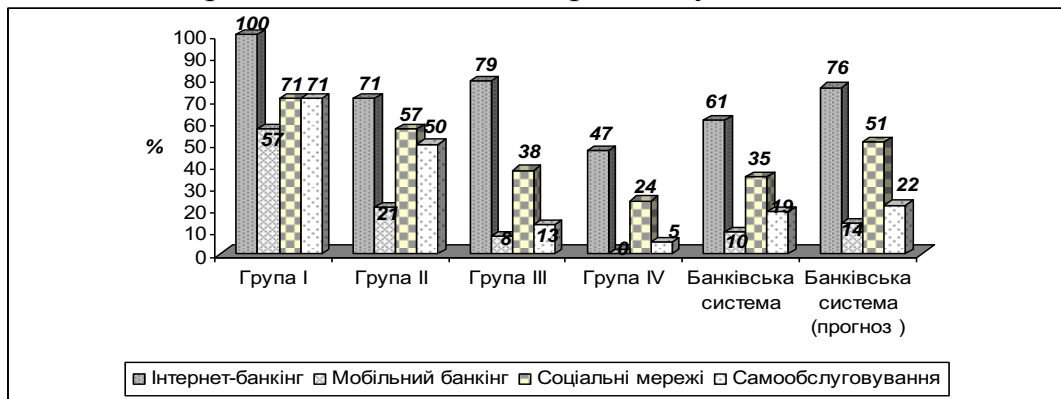
Використання ризик-орієнтованого підходу передбачає оцінку ефективності з трьох позицій: забезпечення очікуваного рівня прибутковості та ліквідності за допустимого рівня інноваційних ризиків. Доведено, що впровадження інновацій не призводить до виникнення нових видів банківських ризиків, але розширює перелік чинників типових банківських ризиків та викликає зміщення профілів ризиків. Це спричиняє зростання витрат банку на покриття ризиків і зниження ефективності інноваційної діяльності банків. Обґрунтовано, що основним ризиком при здійсненні інноваційної діяльності є операційний ризик. Проведені розрахунки можливих втрат банків України від операційного ризику відповідно до міжнародних стандартів з використанням спрощеного стандартизованого методу (ASA) та методу базових індикаторів (BIA) дозволили обґрунтувати, що в умовах фінансової нестабільності доцільно використовувати метод BIA.

Інноваційна діяльність банків дозволяє отримати як прямі, так і непрямі ефекти, для оцінки яких запропоновано використовувати інтегрований підхід, що включає розрахунок рівня трансакційних витрат, єдиного інтегрального показника ефективності, використання економіко-математичних методів. Розробка економіко-математичних моделей базувалася на гіпотезі (припущенні), що інноваційний розвиток банків супроводжується зниженням трансакційних витрат через непотрібність підтримання високовитратних відділень, скорочення працюючих внаслідок розвитку систем самообслуговування та автоматизації процесів і

розширенням клієнтської бази та відповідно ресурсів банків, які використовуються для нарощування активних операцій та отримання додаткового доходу. Побудовані в дисертації регресійні моделі та розраховані транзакційні витрати в цілому по банківській системі та в розрізі груп банків підтвердили наявність позитивного впливу інноваційної діяльності на ефективність та розвиток банків.

В умовах зростаючої конкуренції, посилення вимог регулятора, постійних внутрішніх і зовнішніх загроз, банки мають активно розробляти і впроваджувати концепції інноваційного розвитку Банк 2.0 і Банк 3.0, що передбачають багатоканальне обслуговування клієнтів в режимі 24/7/365, розвиток високотехнологічних продуктів і послуг, інноваційну інтернет-направленість, активну роботу з клієнтами через соціальні медіа. Порівняльний аналіз концепцій традиційного банкінгу, Банк 2.0 і Банк 3.0 дозволив визначити такі основні тенденції інноваційного розвитку банків відповідно до концепції Банк 3.0: мобільні комунікації; соціальні технології; інтелектуальний аналіз даних; доступність та необмежені пропускні здатності мереж; можливість зберігання та обробки величезних обсягів інформації; використання хмарних технологій та електронного банкінгу; впровадження ВаaS-моделей для залучення нових клієнтів.

Для оцінки рівня впровадження банками України концепції Банк 3.0 в дисертації проведено дослідження банків України за такими чотирма напрямками: наявність інтернет-банкінгу, мобільних додатків для смартфонів та планшетів, представленість в соціальних мережах та взаємодія через них з клієнтами, наявність автоматизованих відділень, терміналів самообслуговування. За результатами отримано оцінки інноваційної активності в цілому по банківській системі України та в розрізі груп банків за розміром активів, а також визначено банки, що є лідерами в Україні з впровадження інновацій в рамках концепцій Банк 2.0 та Банк 3.0 (рис. 3). Встановлено, що лише 7 банків (ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», ПАТ «ПУМБ», АТ «Ощадбанк», ПАТ «Альфа-Банк», ПАТ «УкрСиббанк», АТ «ОТП Банк», ПАТ «Платинум Банк») працюють за всіма чотирма сучасними напрямками інноваційного розвитку.

Рис. 3. Рівень впровадження концепції Банк 3.0 в розрізі груп банків та по банківській системі України станом на 01.10.2015 р., в % до загальної кількості банків

Джерело: розроблено автором

*Прогнозні показники на кінець 2016 р.

Проведене дослідження інноваційної активності банків та відповідності їх діяльності сучасним інноваційним тенденціям Банк 3.0 свідчить про необхідність підвищення рівня впровадження банками України концепції Банк 3.0. Це дозволить

будувати банк майбутнього – такий банк, діяльність якого базується на концепції *everyday bank*, який «завжди на зв'язку» і «завжди готовий» обслужити клієнтів, працює в режимі 24/7/365, добре розуміє потреби своїх клієнтів, активно розробляє і впроваджує інновації та ефективно управляє ризиками.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення важливого науково-прикладного завдання щодо поглиблення теоретичних і методичних засад оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності банків та обґрунтовано науково-практичні рекомендації щодо її підвищення на основі ризик-орієнтованого та клієнтоорієнтованого підходів. Проведене дослідження дало змогу зробити такі висновки і пропозиції:

1. В умовах інформаційної економіки банківські інновації, що базуються на інформаційно-комунікаційних технологіях, є основою ефективного функціонування, конкурентоспроможності та стабільного розвитку банків. Систематизація існуючих підходів до визначення економічної сутності поняття «інновація» та «банківська інновація», дозволили сформулювати визначення банківської інновації та її відмінності від псевдоінновації. Обґрунтовано, що в сучасних умовах доцільно говорити не про окремі банківські інновації, а про системну організацію інноваційної діяльності банків відповідно до стратегії інноваційного розвитку банку, яка має включати дві важливі складові – управління інноваційним процесом і власне організацію інноваційної діяльності, та передбачає постійний комплексний систематизований процес пошуку ідей та їх практичне впровадження в більш якісні нові та досконалі продукти/послуги/технології, входження з ними на ринок банківських послуг з метою отримання економічного, стратегічного, соціального та синергетичного ефектів.

2. Розроблені теоретичні засади економічної ефективності інноваційної діяльності банків ґрунтуються на її розгляді як екосистеми, а її ефективності – як якісної та кількісної багаторівневої системної характеристики результативності інноваційної діяльності, здатності банків до впровадження інновацій. Багаторівнева оцінка ефективності передбачає її здійснення на індивідуальному рівні (ефективність окремого інноваційного проекту та його стадій); портфельному рівні (як сумарна оцінка за окремими видами інновацій – продуктові, технологічні, організаційно-економічні тощо) та в цілому інноваційної діяльності (ефективність розроблення, впровадження і реалізація інновацій на ринку). Доведено, що отримання економічного, соціального, стратегічного та синергетичного ефектів виступає необхідною умовою ефективності інноваційної діяльності банків.

3. Системний аналіз існуючих методик оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності банків засвідчив, що більшість з них стосуються оцінки ефективності окремого інноваційного проекту і базуються на інвестиційному підході, окупності інновацій і не передбачають комплексної оцінки інноваційної діяльності банків з позиції результативності, конкурентоспроможності, розвитку. Розроблені науково-методичні підходи базуються на ризик-орієнтованому та

клієнтоорієнтованому підходах і передбачають оцінку ефективності з позиції банку, банківської системи, економіки і клієнтів за допомогою системи підходів, методів, моделей та використанні модульної системи збалансованих показників ефективності (РОСКИ), яка дає змогу отримати комплексну оцінку ефективності інноваційної діяльності банків, забезпечити оперативний і об'єктивний контроль щодо досягнення стратегічних цілей і завдань розвитку на інноваційних засадах.

4. Проведена комплексна оцінка економічної ефективності інноваційної діяльності з використанням запропонованої модульної BSC-моделі двох найбільших банків України – Приватбанку та Райффайзенбанк Аваль засвідчила, що обрана Приватбанком стратегія розвитку, яка базується на активному впровадженні інновацій, дозволила банку забезпечити високі темпи зростання обсягів діяльності та лідируючі позиції на ринку банківських послуг, підтримувати на достатньому рівні операційну ефективність та здійснювати прибуткову діяльність. Натомість обрана банком Райффайзенбанк Аваль стратегія, що направлена на економію витрат, та недостатня активність на ринку інновацій призвела до зменшення його частки на ринку банківських послуг.

5. В умовах зростаючої конкуренції, посилення вимог регулятора, постійних зовнішніх і внутрішніх загроз банки мають реалізовувати інноваційні стратегії розвитку та просування інноваційних онлайн-продуктів на ринку. Систематизація інформації щодо впровадження та розвитку інноваційних систем дистанційного банкінгу в українських та іноземних банках дозволила виділити чотири стадії переходу банків від традиційного до дистанційного обслуговування та визначити показники ефективності для кожної стадії. Доведено, що більшість українських банків, які впроваджують дистанційне обслуговування, перебувають на першій стадії або в процесі переходу до другої стадії, а Приватбанк, ПУМБ – в стані переходу від другої до третьої стадії, що підтверджується показниками зростання клієнтської бази та результативними показниками їх діяльності. Визначено фактори, що негативно впливають на розвиток та ефективність ДБО в українських банках – низький інноваційний потенціал багатьох банків, дефіцит власних фінансових та кадрових ресурсів для впровадження інновацій, ризикованість і незахищеність операцій із вкладення коштів в інноваційні проекти, недосконалість законодавства тощо.

6. Для оцінки ефективності впровадження дистанційного банкінгу поряд з традиційними методами запропоновано використовувати функціонально-результативний підхід, який передбачає оцінку ефективності в два етапи: I етап – оцінюється рівень розвитку функціоналу дистанційного банкінгу за вибраними критеріями (функціональний); II етап – оцінюються результативні показники діяльності банків (результативний). Використання запропонованої методики дозволило встановити, що банки з більш високим рейтингом за рівнем розвитку електронних сервісів і онлайн-банкінгу мають кращі показники ефективності.

7. Доведено, що інноваційна діяльність банків призводить до зростання ризиків – операційного, юридичного, стратегічного, репутації та ліквідності, однак основним є операційний ризик. Проведені розрахунки можливих втрат банків України від операційного ризику відповідно до міжнародних стандартів з використанням спрощеного стандартизованого методу ASA та базових індикаторів

ВІА засвідчили, що в умовах фінансової нестабільності доцільно використовувати метод ВІА. Більш точну оцінку надає використання методу поглиблених вимірів (АМА), який дозволяє врахувати ризики за кожним з виділених бізнес-процесів.

8. Обґрунтовано, що інтегрований підхід до оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності банків, який базується на використанні теорії трансакційних витрат, єдиного інтегрального показника ефективності, економіко-математичних методів, дає змогу комплексно оцінити ефективність інноваційної діяльності банків в контексті результативності, конкурентоспроможності, розвитку банків та визначити напрями підвищення ефективності інноваційної діяльності банків України. Результати проведеного регресійного аналізу та розраховані трансакційні витрати в цілому по банківській системі та в розрізі груп банків підтвердили наявність позитивного впливу інноваційної діяльності на ефективність та розвиток банків.

9. Визначено, що інноваційний розвиток банків в рамках концепції Банк 3.0 базується на багатоканальному обслуговуванні, розвитку банку як фінансової/нефінансової цифрової екосистеми, впровадженні концепції *everyday bank*, і передбачає активне використання інтернет-банкінгу, широке впровадження мобільних технологій, роботу банку із соціальними медіа. За рахунок впровадження таких інновацій відбувається оптимізація філійної мережі, що є закономірним в умовах переходу до цифрових технологій, коли банки стають інтеграторами фінансових послуг, а відділення і філії банку обирають нові концепції розвитку та виконують інші функції, направлені на покращення взаємодії з клієнтами.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Регулювання діяльності банків в умовах глобальних викликів : монографія / [Л.О.Примостка, М.І.Диба, О.О.Чуб та ін.] : – К. : КНЕУ, 2012. – 459 с., (30,4 д.а., особисто автору – 0,7 д.а., п.п. 3.5 «Нові підходи до регулювання кредитного ризику банків» (С.239-252).

2. Банківська система України: інституційні зміни та інновації : кол. моногр. / [Л.О.Примостка, М.І.Диба, І.В.Краснова та ін.] ; – К.: КНЕУ, 2015. – 434 с., (28,7 д.а., особисто автору – 0,8 д.а., п.п. 3.1 «Розвиток дистанційного банкінгу у вітчизняній практиці» (С.157-170); 0,6 д.а., п.п. 3.3 «Ефективність дистанційних банківських послуг» (С.190-200).

у наукових фахових виданнях України:

3. Карчева І.Я. Фактори забезпечення стабільності функціонування банківської системи України / І.Я. Карчева // Прикладна статистика: проблеми теорії і практики. зб. наук. праць. Вип. 6: – Держ. ком. статистики, обліку України. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство». – 2010. – С. 359-365 (0,5 д.а.).

4. Карчева І.Я. Нові підходи до статистичної звітності банків в умовах активізації інноваційної діяльності / І.Я. Карчева // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики. Зб. наук. пр. Вип. 9: – Держ. акад. статистики, обліку

та аудиту; – К.: ТОВ «Видавничо-поліграфічний дім «Формат». – 2011. – С. 356-362 (0,5 д.а.).

5. Карчева І.Я. Інновації – основа стабільного розвитку та ефективності / І.Я. Карчева // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики. Зб. наук. пр. Вип. 11: – Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. – К.: ТОВ «Видавничо-поліграфічний дім «Формат». – 2012. – С. 305-314 (0,5 д.а.).

у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані у міжнародних наукометричних базах:

6. Карчева І.Я. Підходи до оцінки ефективності систем дистанційного банківського обслуговування / І.Я. Карчева // Економічний аналіз : (WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, Research Bible, Open Academic Journals Index, CiteFactor) зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 15. – № 1. – с. 259-267 (0,5 д.а.).

7. Карчева І.Я. Теоретичні та практичні аспекти забезпечення ефективності інноваційної діяльності банків / І.Я. Карчева // Бізнес інформ Науковий журнал: (Ulrichsweb Global Derials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, CiteFactor, Academic Journals Database, Research Bible, GetInfo та інші). – 2014. – № 6. – 343-347 (0,5 д.а.).

8. Карчева І.Я. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України в контексті концепції Банк 3.0 [Електронний ресурс] / І.Я. Карчева // Фінансовий простір: (EBSCO Publishing, Open Academic Journal Index, CiteFactor, Universal Impact Factor, Research Bible) – 2015. – № 3 (19). – С. 299-309. – Режим доступу : <http://fp.cibs.ck.ua>

в інших виданнях:

9. Карчева І.Я. Статистичні методи оцінки кредитоспроможності позичальників банку / І.Я. Карчева // Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи: Матеріали УІІ Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 3-4 грудня 2010 року). – К.: 2010. – С. 159-160 (0,1 д.а.).

10. Карчева І.Я. Банківські інновації та напрями їх впровадження / І.Я.Карчева // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: зб. тез V Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 26-27 травня 2011 р.), т.1. – Суми: 2011. – С. 78-80 (0,2 д.а.).

11. Карчева І.Я. Основні тенденції розвитку електронного банкінгу в Україні / І.Я. Карчева // Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем: зб. тез XII Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів та студентів (Львів, 28-29 березня 2012 р.): – Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2012. – С. 326-328 (0,1 д.а.).

12. Карчева І.Я. Проблеми управління ризиками електронного банкінгу / І.Я. Карчева // Методи і моделі фінансового забезпечення сталого економічного розвитку: всеукр. наук.-практ. конф. (м. Севастополь, 5 – 8 вересня 2012 р.). – 2012. – С. 145-146 (0,1 д.а.).

13. Карчева І.Я. Банк майбутнього: інноваційні стратегії розвитку філій / І.Я. Карчева // Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного

розвитку банківської системи України: зб. тез II науково-практичної конференції (м. Київ, 11 травня 2012 р.). – К.: УБС НБУ, 2012. – С.46-48 (0,1 д.а.).

14. Карчева І.Я. Інноваційна діяльність банків та оцінка її ефективності / І.Я. Карчева // Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем: зб. тез XIII Міжнар. наук.-практ. конф. аспірантів та студентів (м. Львів, 26-27 березня 2013 року): Львів: ЛІБС УБС НБУ. – 2013. – С. 250-251 (0,1 д.а.).

15. Карчева І.Я. Шляхи підвищення ефективності управління операційним ризиком в банках України / І.Я. Карчева // Фінансовий механізм та обліково-аналітичне забезпечення сталого економічного розвитку: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Севастополь, 4 – 7 вересня 2013 р.). – Севастополь.: СевНТУ. – 2013. - С. 136-138 (0,2 д.а.).

16. Карчева І.Я. Розвиток послуг інтернет-банкінгу як необхідна умова підвищення ефективності банків / І.Я. Карчева // Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України: зб. тез III науково-практичної конференції (м. Київ, 24 травня 2013 р.). – К.: УБС НБУ, 2013. – С.123-125 (0,2 д.а.).

17. Карчева І.Я. Оцінка ефективності банківських інновацій на ринку дистанційного обслуговування / І.Я. Карчева // Фінансування інноваційного розвитку України: стан, проблеми та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції : К.: КНЕУ, 2013. – С. 174-176 (0,2 д.а.).

18. Карчева І.Я. Оцінка інноваційного ризику розвитку банку / І.Я. Карчева // Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України: зб. тез IV наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Київ, 16 травня 2014 р.). – К.: УБС НБУ, 2014. – С. 182-184 (0,2 д.а.).

19. Карчева І.Я. Використання ризик-орієнтованого підходу при оцінці ефективності систем електронного банкінгу / І.Я. Карчева // Фінансово-економічна стратегія розвитку в умовах євроінтеграційних процесів: аспекти сталості та безпеки: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 5-6 листопада 2014 р.). Частина 1. – Чернігів: ЧНТУ. 2014. – С. 82-84.

20. Karcheva I. Leistungsbewertung vom Bankensektor Ukraine / I. Karcheva // Institutionelle Grundlagen für die Funktionierung der Ökonomik unter den Bedingungen der Transformation: Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel. Vol. 2 – Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2014. – S. 79-82 (0,4 д.а.).

21. Karcheva I. The systematic establishment of efficient innovative banking performance / I. Karcheva // Wirtschaft und Management: Probleme der Wissenschaft und Praxis: Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel. Vol. 2 – Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2014. – S. 76-80 (0,5 д.а.).

22. Карчева І.Я. Розвиток та ефективність інноваційних систем дистанційного банківського обслуговування / І.Я. Карчева // Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України: зб. тез V наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Київ, 28 травня 2015 р.). – К.: УБС НБУ, 2015. – С. 192-194 (0,2 д.а.).

23. Примостка Л.О., Карчева І.Я. Ризик-орієнтований підхід до оцінки ефективності банківських інновацій / Л.О. Примостка, І.Я. Карчева // Регіональна

економіка та управління – №1(04) лютий 2015. – С. 59-63. – (0,6 д.а., особисто автору – 0,3 д.а., оцінка операційного ризику банків).

АНОТАЦІЯ

Карчева І.Я. Економічна ефективність інноваційної діяльності банків. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2016.

У дисертації охарактеризовано науково-категорійний апарат сутності, функцій, видів банківських інновацій та розроблена їх класифікація. Обґрунтована необхідність системної організації інноваційної діяльності банків та розвинуто теоретичні засади економічної ефективності інноваційної діяльності банків, що ґрунтуються на розгляді інноваційної діяльності як екосистеми, а її ефективності – як якісної та кількісної багаторівневої системної характеристики результативності інноваційної діяльності, здатності банків до впровадження інновацій.

Розроблено методичний підхід до оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності банків з використанням модульної системи збалансованих показників ефективності (BSC-модель) та здійснена експериментальна апробація BSC-моделі для найбільших банків України. Проведено комплексне дослідження ефективності впровадження та розвитку інноваційних систем дистанційного банкінгу в банках та запропоновано використання функціонально-результативного підходу до оцінки ефективності.

Обґрунтовано шляхи підвищення ефективності інноваційної діяльності банків, включаючи використання ризик-орієнтованого та клієнтоорієнтованого підходів, інтегральної оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності банків. Визначені пріоритетні напрями інноваційного розвитку банків в рамках концепції Банк 3.0, що базується на багатоканальному обслуговуванні клієнтів, розвитку банку як цифрової екосистеми, активному використанні інтернет-банкінгу, мобільного банкінгу, соціальних мереж, автоматизації та самообслуговуванні.

Ключові слова: банківська інновація, ефективність, інноваційна діяльність, система збалансованих показників, дистанційний банкінг, ризик-орієнтований підхід

АННОТАЦИЯ

Карчева И.Я. Экономическая эффективность инновационной деятельности банков. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 - деньги, финансы и кредит, ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2016.

В диссертации разработаны и обоснованы теоретические основы экономической эффективности инновационной деятельности банков с учетом рисков и влияния на результативные показатели деятельности банков. Исследованы

современные подходы к определению сущности понятия «банковская инновация», дано определение банковской инновации и ее основные характеристики, разработана классификация современных банковских инноваций. Обоснована необходимость системной организации инновационной деятельности банков как целенаправленного, комплексного процесса, включающего две составляющие – управление инновационными проектами и организации инновационной деятельности в соответствии со стратегией инновационного развития банка. Определены теоретические основы экономической эффективности инновационной деятельности банков, основанные на рассмотрении инновационной деятельности как экосистемы, а ее эффективности – как качественной и количественной многоуровневой системной характеристики результативности инновационной деятельности, способности банков к внедрению инноваций.

Разработан методический подход к оценке экономической эффективности инновационной деятельности банков с использованием модульной системы сбалансированных показателей эффективности (BSC-модель) и осуществлена экспериментальная апробация BSC-модель для крупнейших банков Украины. Проведено комплексное исследование внедрения и развития инновационных систем дистанционного банкинга в банках, определены четыре стадии перехода банков от традиционного к дистанционному обслуживанию, предложены показатели для оценки эффективности на каждой стадии. Предложен методический подход к оценке эффективности дистанционного банкинга с использованием функционально-результативного подхода, который предполагает оценку эффективности в два этапа: I этап – оценивается уровень развития функционала дистанционного банкинга (функциональный); II этап – оцениваются результативные показатели деятельности банка (результативный).

Обоснованы направления повышения эффективности инновационной деятельности банков, включая использование риск-ориентированного и клиентоориентированного подходов, а также интегрированного подхода, который базируется на использовании теории трансакционных издержек, расчета единого интегрального показателя эффективности, экономико-математических методов, что позволило комплексно оценить эффективность инновационной деятельности банков в контексте результативности их деятельности, конкурентоспособности, развития, также определить факторы повышения эффективности инновационной деятельности банков Украины. Определены приоритетные направления инновационного развития банков в рамках концепции Банк 3.0, включая многоканальное обслуживание клиентов, развитие банка как цифровой экосистемы, активное использования интернет-банкинга, мобильного банкинга, социальных сетей, автоматизации и самообслуживании.

Ключевые слова: банковская инновация, эффективность, инновационная деятельность, система сбалансированных показателей, дистанционный банкинг, риск-ориентированный подход.

ANNOTATION

Karcheva I.Y. Economic efficiency of innovative bank activities. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of science on specialty 08.00.08 – Money, finances and credit, SHEE “Kiyv National Economic University named after Vadym Hetman”, Kiyv, 2016.

In thesis is described scientific and categorical apparatus of core, functions and types of bank innovations and is defined their classification. Is justified the necessity of system organization of innovative bank activities and is developed the theoretical basis of economic efficiency of innovative bank activities that is based on consideration of innovative activity as an ecosystem and its efficiency as a qualitative and quantitative multi-level system indicator of innovative activity performance, banks' ability to implement innovations.

Is developed the methodical approach to evaluation of economic efficiency of innovative bank activity with the help of the modular system of balanced efficiency indicators (BSC-model) and is accomplished the experimental approbation of BSC-model for the biggest Ukrainian banks. Is conducted the complex investigation of implementation efficiency and development of innovative systems of remote banking in banks and is suggested the usage of functional and result-oriented approach to efficiency evaluation.

Are justified the ways of boosting efficient innovative activity of banks, including the usage of risk-oriented and client-oriented approaches, integral evaluation of economic efficiency of innovative bank activities. Are defined the priority directions for innovative development of banks within the concept of Bank 3.0 that is based on multi-channel customer service, bank development as a digital ecosystem, active usage of remote banking, mobile banking, social media, automation and self-service.

Keywords: bank innovation, efficiency, innovative activity, system of balanced indicators, remote banking, risk-oriented approach.